

SAVKALANSTOAGUS

SVERRE HENMO. HVISKELEK. • SÁMEGILLII: INGER MARIE OSKAL

Eatnasat leat heaitán bovdemis buot bártniid. Go Mariusas lei riegádanbeaivi, de bovdii dušše golbmasa. Dalle manaimet kinoi ja boraimet pizza. Ja vaikko Christian lea ge sullii seamma ládje lágidan iežas riegádanbeaivvi odne, de orru dál leame mihá eambo mánnálaš. Ii danne gal go leat bowlen. In dieđe manne. Dat dušše lea nu. Dát leat mánnálaš riegádanbeaivedoalut, ja mus lea miella ruoktot vuolgit. Muhto buohkat min luohká bártniin leat dáppe. Gávccis. Jallas luohkká. Dain geat leat dáppe, láven mun dušše Mariusain ja moaddásiin earáin fárrudit. Dábálaččat láven dan nuppi luohká bártniiguin fárrudit.

Dál čohkkán dás Christianiin, Tom-Káriin ja dieiguin. Singuin geat heite spábbačiekčamis nuppi luohkás, ja geat ledje miehtá jagi atnán leggbeskyttáriid suohkuid olggobealde.

Min duogábealde leat beavddi birra čivggat mat rigerejit oalle olu. Dat ii dovdo riektan ahte mun lean Christiana riegádanbeivviin. Moai han ean leat muđui goassege fárrolaga. Munnos eai leat oktasaš beroštumit.

Nieida gii gohkke lea ihána čáppat. Su badjelis lea vel dat romes, stábat bargobivttas ge áibbas vuogas. Son sulastahtta ovttá gean lean filmmas oaidnán.

– Geas dat lea riegádanbeaivi? jearrá son ja moddjá. Oh, man heahpat. Mun vikkan dahkaluddat ahte in oba gula ge sin fárrui, muhto ii hal dat goit leat vejolaš go juo čohkkán seamma beavddis go sii. Čalggan nu vulos ahte meastta gahčan láhttái, muhto ollen fas njassat bajás dan meare ahte oainnán movt Christian ruvsoda go cegge gieđa.

– Lihkku beaivái! – Na man boaris leat dál?

Su bánít dušše šealgájit. Čeabehis lea sus viđji mas heaŋgá rukses geađgi. Mun oainnán su gilgga bealde. Dat lea beare olu. Manne son diet nieida bargá dáppe? Son goit livččii sáhhtán vaikko maid eará bargat. Vaikko sihkkarit vázzá skuvlla ja dát lea dušše liigebargun. Go son goit ii sáhte leat olu boarráseabbo go mun. Son soaitá leat gávccenuplohkái.

– Golbmanuplohkái, vástida Christian. Son livččii galgan dadjat guhttanuplohkái. Dahje gávccenuplohkái. Dahje vaikko maid eará go golbmanuplohkái. Son lea luohká nuoramus. Mun deavddán njealljenuplohkái guovtti mánu geahčen. Nu mo Christian ruvsoda, de orru eambo dego čiežajahkásaš.

Nieida čállá min bruvsadiŋgojumiid. Marius diŋgo vuollaga, muhto nieida ii moddjes ge.

– Cola? jearrá nieida, ja Marius nivkala.

Mu son álggos ii daga oaidnin ge. Lohká min liánttain ja buohtastahtá cola-loguin maid lea čállán. Mun jurddašan ahte lea ártet go ferte čállit čieža cola-diŋgojumi ja dasa lassin vajálduhttit gávccádis jearrat, muhto go de viimmat geahčasta munnje ja dadjá «cola?», de mun nivkalan ja vajálduhtán buot maid livččen galgan muitit, mun maid.

Marius fanaldahtta iežas beavddi guovddáža guvlui, ja dat earát dahket seamma ládje, dego livčče neaktive mafia-filmmas ja gearggus konspireret. Mun in gille bahkket searvá. De in beasa gullat maid Marius savkala earáide, muhto rehkenasttán ahte son dadjá juoidá dan birra ahte diet goahkkanieida lea sutnje liikostan. In dárbbáš gullat dan.

Marius savkala vel juoidá, ja de fas čohkkeda njuolga. Nu dahket dat earát maid, ja de álget rigeret. Boagustit dego jallat. Goike bohkosat devdet lanja. Sii eai jietnat maide, dušše rešket. Bođđejit guđet guimmiideaset dainna reaškimiin. Marius geahčasta čivggaid guvlui nuppi beavddis, ja de mun ipmirdan maid sii dál leat. Mii galgat psyhket sin vulos. Riegádanbeaivedoaluid seammaláganiid go mis. Dušše ahte sii leat moadde jagi nuorabut.

Mun njasan maŋos beaŋkkas. In oro sáhttime diesa searvat. Geahčan Christianii ja jurddašan ahte sus orru leame váivi vaikko reašká ge nu olu go nagoda.

Gardnjil časká mu sealgái nu garrasit ahte mun nordadan iežan beavddi vuostá. Geahčastan maŋos ja oainnán ovttá duoin čivggain geahččame njuolga munnje. Dego hástaleame mu. Mun goit lean beali stuorát go son. Áidna mii dahká ahte son duostá, lea ahte mii leat pizza-báikkis. Čiegas čohkkájit eadni, áhčči ja mánná ja spellet juogalágan spealu. Eará beavddis ges njeallje dreassahas bisniss-olbmá geat juhket vuollaga dan botta go vurdet biepmu. Orru dego livčče boasttu sadjái bohtán.

Mun geahčan gos dat čápput lea. Son lea diskka duohken deavdime colaid ja orru dego livččii guođđán iežas goruda dasa.

Baikačivga mu duogábealde geahččá ain njuolga munnje, muhto dan sadjái go rigeregoahtit suinna, de álggán boagustit. De go dat earát. De lean fas sin fárus. Juohke jietna mu reaškasis gullo garrasit ja čielgasit. Geahčan baikačivgga njuolgga čalmmiide, dassáži go son ferte nuppos geahčastit. Ja easkka go son geahčasta nuppos, fuomášan ahte mun lean áidna gii gullon. Buohkat earát leat jaskkodan. Dušše mun gii das hoavrristan. Ja dat masa son lea geahčastan, lea dat čáppa goahkkanieida, gii čuožžu mu guoras cola-breahntain.

– Dus lea somá? dadjala.

– Juo, oalle.

Mus lea miella čilget sutnje visot, muhto in dieđe movt galggašin álgit. Ja de son geahčasta eará guvlui ja luoitá breahnta beavdá. Ovtta láses lea Norgga leavga njammanbohccis gitta. Son geahččá birra, ovdal go lagada dan Christianii. Christian báitigoahtá dego livččii gullan ahte son lea buot čábbámus dán máilmmis.

– Pizza boahtá logi minuhta geahčen, dadjá son ja jávkkiha. Su hádja leavggeha mu njunnái. Su hádja lea dego livččii áidna olmmoš dáppe gii lea basadan. Juohke beavddis lea gore mas leat grillkrydder, tabasco ja ketchup. Son galggašii mannat eret dáppe, ovdal go haksogoahtá dego dat. Maid son dat lea bargan árabut odne? Mun ledjen skuvllas golmma rádjái. Dasto mannen ruoktot ja molssodin ovdal bowlema. Dál lean dáppe. Mun lean sihkar ahte su eallin lea mihá gelddoleabbo.

– Eat go mii váldde savkalanstohkosa dan botta go vuordit pizza? jearrá Christian.

Ja go juo sus lea riegádanbeaivi, de ii sáhte biehttalit. Vaikko savkalanstohkosiid lávejit čiežajahkásaččat stoahkat. Eai goit golbmanuplotjagi riegádanbeivviin.

– Juo, *coola*, lohká Tom-Kåre ja dovddaha ahte dien lávejit dávjá dahkat. -Sáhtán go mun álgit?

– It, Christian álgá, vástida Marius.

Christian ii jietnat maidege.

– Manne?

– Na danne go lea su riegádanbeaivi! Doavki!

Marius vađusta čorpma Tom-Kåre oalgái nu ahte sus čáhcot vel čalmmit.

– Ok, álgot dasto.

Christian jurddaša vaikko man guhká. Dego livččii nu váttis fuobmát juoidá maid savkalit. Mus goit livčče čuođi árvalusa. Dakárat maid livččii váttis riehta gearduhit buohkaid čađa.

Loahpas goit lea mearridan. Faŋuha olgeš guvlui ja savkala sutnje gii čohkká bálddas. Son fas savkala dasa gii lea su dobbelis. Go mii leat dušše gávccis, de lea fargga mu vuorru. Marius lea mu buohta don bealde beavddi, ja ferte čuoččahit ja vázzit beavdegeaži birra go galgá munnje savkalit.

– Lihkku beaivái, dutnje, savkala son. Áibbas sihkkarit. Mun geahčan sutnje go fas manná čohkkedit iežas sadjái. Iskan sáhtta go leat leaika. Muhto son dušše moddjá, ja mun dovddan su dan meari bures ahte dieđán ahte Christian duođai lea savkalan «Lihkku beaivái, dutnje».

Mun jorgalan Tom-Kåre guvlui. Njunni goasii guoská ovtta su čihkalasaide. Ferten váruhit.

– Sihkui beavddi, duvle savkalan mun.

Ja ovdal go háhppehan vuoiŋŋádit ge, njuike son bajás nu ahte goasii beavddi gomiha ja čurve:

– LIIKUI BEALJI DUDDJOT!

Lea áibbas mielaheapme. Buohkat boradanbáikkis gehččet stuora čalmmiiguin sutnje, muhto son ii beroš earáin go Christianas. Ja Christian ii sáhte maide jietnadit go boagusta nu njálgát.

– li, dat lei «Lihkku beaivái, dutnje!»

Ja de álget buohkat earát go mun boagustit. Go dat han ii duođai leat somá. Lei dušše boasttuáddejupmi. Dušše moivi.

Dál lea mu vuorru álgit, lohka Tom-Kåre go buohkat leat geargan boagusteamis. Oainnán ahte Marius geahčča munnje. Ipmirda ahte mun dat jorgalin. In beasa čilget ahte Tom-Kåre nagodii eatnasa ieš.

Tom-Kåre lea juo savkalan juoidá Christiana bealljái. Sihkkarit «buorit juovllat» dahje juoidá nie. Vearrámus lea ahte mii eat sáhte jietnadit maide dan botta go earát savkalit. Buohkat galget čohkkat das ja geahččat daid earáide. Ja olle gitta Mariusa rádjái ovdal go mun fuomášán ahte mun dat lean mañemus.

– Don fertet čuoččahit ja dadjat dan jitnosit! lohká Tom-Kåre munnje doarggisteaddji jienain seammás go Marius boahdá beavdegeaži birra munnje savkalit. Ja dalle juo oainnán ahte son lea hutkan juoidá.

– Goahkkanieida lea fiinnis! savkala son. Ja himiha vel ieš.

Álggus jurddašan ahte mun dajan juoidá eará. In dahkat diehttinge. Čuoččahit ja lohkat «pizza lea buorre» dahje juoidá nie. Muhto de jurddahivčče dat earát ahte mun in duostta. Ja lea han oalle *coola* go earát besset gullat maid Tom-Kåre lei fuomášán. Son han de šaddá heahpanit. Ja de mun čuoččahan ja fanahan iežan nu guhkkín go sáhtán, ja čurven jitnosit:
GOAHKKANIEIDA LEA FIINNIS!

Šaddá áibbas jaska. Ja de álgá muhtin skužistit. Christian ruvssoda eambbo go goassege ovdal. Tom-Kåre geahččá vulos, ja Marius boagusta nu ahte su jietnamolsunreaškkas meastta ludde mu oaivvi. Easkka de dovddan pizzahája seahkálaga sáibohájain. Ja go jorggihan, de lea son das. Sus lea goabbatge gieđas stuora pizza ja mojohallá govdadit.

– Giitu, lohká son. Dego livččii álo gullame dakkáriid. Ja de dadjá vel juoidá maid in gula go mu beljiid siste šuvvá nu ihánit.

Mii riedjat ja reaškit áibbaš duođas. Buohkat boagustit oppa váimmus. Mánnggas eai sáhte báljo borrat pizza, go nu rešket. Ja dál eai leat šat guokte joavkku. Buohkat leat dego ovttas ja fárrolaga. Ja mun olggobealde. Mu sii buohkat boagustit. Ja mun lean sihkar ahte buohkat dain eará bevddiin maid boagustit mu. Dušše mun in boagus. Dreassa-olbmát máistet mu guvlui iežaset vuollagiiguin. Ja go nuppes vel dahket dan, de mun maid nivkalan iežan lásiin sin guvlui vai heaittáše eret. Mun in bora maidege. Mus lea dat seamma bihttá iežan ovddabealde, vai mahkáš orun fárus, muhto mus lea stuora, čáhppes váivi čoavjjis, in ge sáhte jurddašit ge borrat. Dat earát gal njielastit pizzabihtá golmmalot sekunddas, eai ge dáidde astat oaidnit ahte mun in bora. Go čápput boahdá beavddi čorget, de manan mun hissegii.

Geahčan iežan speadjalis. Geahččalan jurddašit ahte dat ii daga maide. Jus livččii leamaš muhtin eará, de livččen dušše boagustan. Dat ii daga maide. In ipmir manne lea nu jalla váivi go duođai lea. Mus lea miella mannat ruoktot čierut, muhto dan in sáhte. Ferten orrut dáppe ja moddját. Geahčan speadjalis ja mojjohalan buot maid nagodan. In nagot doalahit moji dan botta ge go váccán olggos hissegis.

Beavddis eai oro oaidnime ge mu go fas boadán. Hupmet áibbas eará áššiid. Filmma birra man Marius lea oaidnán, ja maid Christian oaččui riegádanbeaiveskeanġkan.

Mun nagodan veahá njulget iežan. Dovddan ahte in leat borran. Nagodan goit dadjat ahte filmma man Marius oaivvilda goit lea girji. Ii ge oktage boagus. Mii soaitit geargan dieinna. Mun gurren iežan cola.

– Lea go bajáluš? jearan.

Christian lea hirmat ságaid siste ja dušše nivkala. Muhto son ii livčče dárbbášan. Mun dovddan juo gii lea mu lahka. Dat bođii fas dego bálkestuvvon mu ala. Álgá dego báhka dollan čoavjjis ja leavvá miehtá goruda. In nagot oaivvi loktet. Geahčan su julggiide go son addá midjiide lákcajienaid. Sus leat vilges *sneakers* main leat rukses mearkkat. Gollan njunit. Vilges oanehissuohkut. Go manná, de guoská munnje veaháš.

Hennet. Son guoskkahii mu. Ja dan gal ferte iešmielas dahkan. Mun geahčastan daid earáide. Buohkat gehččet munnje. Ii oktage boagus. Mu ovddabealde lea lákcajiekŋa mii lea beali stuorát go dain earáin. Mun lean ožžon unnimusat gávcci lákcajiekŋakuvlla. Ja sovssaid ja sovttá ja buot. Dain earáin leat dušše golbma kuvlla guđesge. Son ferte leat boastut váldán mus ja Christianas.

Son ferte leat jáhkkán ahte mus dat lea riegádanbeaivi.

Mun jorggihan su guvlui. Oainnán su diskka duohken. Munno čalmmit gávnnadit. Son moddje. Moddjá dego livččiime oahppásaččat. Dego ahte buot manná bures ja ii mihkke leat várálaš. Ja vaikko mus livččii miella loktet goappaš giedaid áibmui ja huikit, de nagodan diktit. Mun moddjen ruovttoluotta. Jorgalan gulul daid earáid guvlui. Ja borragoađán lákcajienja.

BARGOBIHTÁT

Savkalanstoagus lea mitalus dan áiggi birra goas mánát johtilit ja fáhkka šaddet nuorran ja muhtin áššit mat ikte ledje somát, otné leat hui mánálaččat ja muhtin skihpárat šaddet fáhkka hui mánálaččat ja beanta giksin, ja nieiddat ja bártnit šaddet eambo gelddolaččat. Namalassii pubertehta áiggi birra.

Dán bargobihtá heive addit dan oktavuodas go ohppiin lea pubertehta ja hormonat fáddán luonddufágas, jos heive.

Dahje dii sáhttibehtet pubertehta ja hormonaid birra ságastit ja digaštallat ceahkis, ja dan láhkai «addit» ohppiide duogášdieđuid (bakgrunnskunnskap).

Teavsttaide ii dárbbáš alo addit gárvves bargobihtáid. Lea vuogas maid dušše geiget ohppiide teavstta maid sii galget lohkat ja ieža snuoggat, kommenteret ja árvvoštallat. Heive OG (oahppanguoibmi) fárrolága dahje joavkkuin bargat.

Loga maid:

<https://forskning.no/boker-partner-pedagogikk/elever-bli-engasjerte-av-vanskelig-litteratur/1595536>

Jos du oahppit leat 8. ceahkis, sáhttet sii dán skovi deavdit ja deavdit ođđa fas go leat loahpas 10. ceahkis ja bálddastahttit dieđuid oaidnin dihte man ollu sii leat rievdan dan áiggis. Bija skovi konvoluhtii ja liibme dan gitta go oahppi oaidná. Čále dasa oahppi nama. Dáhkit sutnje ahte dat orru su máhpas skuvllas dassá go olle 10. ceahki lohppii, ja ahte ii oktage beasa lohkat maid son lea čállán, ja ahte son oažžu dan ruovttoluotta go lea 10. ceahkis.

Namma:

Ahki:

Jahki:

1	Geat leat du skihpárat?	
2	Maid don liikot bargat friddjaáiggis?	
3	Makkár biktasat leat dus badjelis otne?	
4	Makkár musihka liikot guldalit?	
5	Maid don liikot TVas geahččat?	
6	Makkár sosiála mediaid ja neahttasiidduid geavahat eanemusat?	
7	Maid don logat/geahčadat sosiála mediain?	